

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Autor pracy: mgr Renata Janicka-Szysko

Temat pracy: *Słownictwo rzemiosł w drewnie w leksyku doby nowopolskiej*

Promotor pracy: prof. dr hab. Elżbieta Skorupska-Raczyńska

Wielowiekowa praca rękodzielników, wykorzystujących drewno jako surowiec, wpłynęła na wzbogacenie polszczyzny o specjalistyczne słownictwo rzemieślnicze. Zostało ono zarejestrowane w różnych słownikach, jednak brak monografii kompleksowo traktującej terminologię rzemiosł w drewnie.

Celem rozprawy doktorskiej stało się zatem ustalenie zasobów słownictwa rzemiosł w drewnie i ich prezentacja, na którą składają się:

- przegląd leksykalno-semantyczny pól słownictwa rzemiosł w drewnie;
- analiza funkcjonalna wyekscerpowanych wyrazów w polszczyźnie doby nowopolskiej, tj. od ostatnich dziesięcioleci XVIII wieku do końcowych dziesięcioleci XX wieku;
- analiza żywotności i stopnia upowszechnienia badanej terminologii w powszechnym obiegu polszczyzny przełomu wieków XX i XXI;
- analiza strukturalna badanej leksyki, tzn. jej konstrukcja i źródełsłów.

W pracy posłużyłam się metodą kwerendy i ekscerpcji. Wybrany materiał poddałam analizie i syntezie.

Podstawę źródłową pracy stanowią: *Słownik języka polskiego* pod redakcją J. Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego. *Słownik języka polskiego* pod redakcją W. Doroszewskiego, *Słownik rzemieślniczy* H. Kuronia a także słownictwo obecne w dostępnych monografiach poświęconych rzemiosłom posługującym się drewnem, np. ciesielstwu, powoźnictwu, snycerstwu.

Wyekscerpowane słownictwo rzemiosł w drewnie liczy **7.597** jednostek leksykalnych, tj. 7.048 wyrazów hasłowych, w tym 6.641 o jednym znaczeniu i 407 polisemów.

Do prezentacji zgromadzonego bogatego materiału językowego wykorzystałam teorię pól językowych. Punktem wyjścia przy wyznaczaniu granic i składu leksykalnego pól językowych słownictwa rzemiosł w drewnie stała się praca A. Markowskiego, który badał leksykę wspólną polszczyzny oraz monografia E. Skorupskiej-Raczyńskiej poświęcona progresywnym latynizmom.

Słownictwo rzemiosł w drewnie zostało przyporządkowane czterem sferom – **JA JAKO WYTWÓRCA**, **JA JAKO ISTOTA FIZYCZNA**, **JA JAKO ISTOTA PSYCHICZNA**, **JA JAKO ISTOTA SPOŁECZNA**. Materiał badawczy został zaklasyfikowany do 20 pól i 70 podpól znaczeniowych. Najbogatsze pod względem liczebnym są sfery **JA JAKO ISTOTA FIZYCZNA** i **JA JAKO WYTWÓRCA**, w których zgromadzono słownictwo nazywające rezultaty pracy rękodzielnika oraz oddające obraz rzemieślnika pracującego w drewnie. Dwie sfery słownictwa, niewielkie pod względem liczebności – **JA JAKO ISTOTA PSYCHICZNA** oraz **JA JAKO ISTOTA SPOŁECZNA** – uzupełniają obraz rzemieślnika o powiązane aspekty, tj. psychiczny i społeczny.

Analiza semantyczna słownictwa rzemiosł w drewnie wskazuje na bardzo duży odsetek wyrazów będących odbiciem sfery materialnej życia człowieka (nazwy obiektów fizycznych) – 82% badanego materiału.

Żywotność badanych wyrazów została ustalona na podstawie rejestracji w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* pod red. S. Dubisza. We współczesnym języku obiegowym polszczyzny nie odnajdujemy 6.413 wyrazów (84,41%), tym samym za współcześnie żywotne obiegowo uznać można pozostałe 1.184 analizowane wyrazy. Żywotne słownictwo rzemiosł w drewnie charakteryzuje się znacząco nacechowaniem stylistycznym. Ponad $\frac{3}{4}$ zarejestrowanego współcześnie badanego materiału (75,76%) przynależy do poszczególnych odmian stylistycznych języka, zaś $\frac{1}{4}$ odnotowanego słownictwa (24,24%) odnajdujemy jako obiegową leksykę podstawową, neutralną.

Biorąc pod uwagę złożoność budowy badanego słownictwa, wyodrębniono formy proste i złożone. Dominuje zbiór wyrazów prostych (94,3%), zaś wielokrotnie mniejszy zestaw wyrazów złożonych tworzy 400 zestawień (5,7%).

W zasobach słownictwa rzemiosł w drewnie znaczącą część badanej leksyki – ponad 90% – stanowi słownictwo rodzime. W zbiorze zapożyczeń dominują germanizmy, stanowiąc prawie 64% całości.

Znaczącą część przebadanych zasobów słownictwa rzemiosł w drewnie – ponad 20% – stanowią gwaryzmy. Nazywają one przede wszystkim rękodzielnicze wytwory, szczególnie te mające zastosowanie w gospodarstwie wiejskim.

Prezentacja badanej terminologii pozwoliła odzwierciedlić pracę rzemieślnika, wytwarzanie przez niego rzeczy z drewna służących ciału człowieka i jego umysłowi, pełnionym przez niego rolom i zajmowanym pozycjom społecznym, uczestnictwo w życiu rodzinnym i społecznym, a także zilustrować znaczący udział leksyki drzewnej, stanowiącej element dziedzictwa narodowego, w tworzeniu językowego obrazu świata.